

A
K
F
F
R
F
R
O

PTASZNIK
Z TYROLU

MIEJSKI TEATR MUZYCZNY W KRAKOWIE

Dyrektor: KAZIMIERZ KORD

Scena Operetkowa ul. Lubicz 48

Kierownik artystyczny: Marian LIDA

C A R L Z E L L E R

PTASZNIK
Z TYROLU

KRAKÓW, STYCZEŃ 1967

CARL ZELLER — ŻYCIE I TWÓRCZOŚĆ

Carl Zeller (19 VII 1842—17 VIII 1898) jest przedstawicielem wiedeńskiej operetki. Jego życie i twórczość wykazują zgodne i harmonijne rozwijanie zarówno kariery urzędniczo-prawniczej, która została uwieczniona tytułem radcy dworu i działalności kompozytorskiej, która koncentruje się wokół problematyki operetki. Zeller startuje jako kompozytor operetek w 1876 r. wystawiając „Jocondę”. Kolejną pozycją jest tu „Wagabunda” (1886). Największą popularność oraz uznanie krytyki przyniósł Zellerowi „Ptasznik z Tyrolu” (1891). Popularność tę ugruntowała operetka następną: „Nadsztygar” (1894). Była to ostatnia kompozycja w całości opracowana przez Zellera. Kolejna operetka — „Kellermeister” — została dokończona po śmierci kompozytora i wystawiona w Wiedniu w 1901 r.

Jest rzeczą charakterystyczną, iż pomimo właściwie dość ograniczonej ilościowo twórczości, jest to twórczość, która szczęśliwie dla autora ostała się wobec wszechwładnie panującego w owym czasie w Wiedniu stylu operetek straussowskich. Na pewno mniej utalentowany od wielkiego Jana Straussa potrafił Zeller znaleźć dla siebie charakterystyczną, indywidualną formę artystycznej wypowiedzi. O jej specyficzności zdecydowała wyraźna nuta ludowości, która nie tylko — choć nieśmiało i raczej czysto zewnątrznie — dochodzi do głosu w librettach, które opracowywał wspólnie z przyjacielem — M. West (prawdziwe nazwisko: Moritz Nitzelberger 1841—1904) — lecz określa sam charakter muzyki związanej z folklorem tyrolskim. Właśnie egzotyka tego kręgu etnicznego zdecydowała najmocniej o popularności jaką cieszą się dwa główne dzieła Zellera: „Ptasznik z Tyrolu” i „Nadsztygar”.

Kariera urzędnicza i stanowisko dworskie zdecydowało o wymowie postaci operetek Zellera. Arystokracja traktowana jest tu pobożniwie, z łatwo wyczuwalną nutką respektu, czy nawet kokieterii. Głównymi bohaterami są tzw. prości ludzie, których „prostota” stanowi właściwie tylko operetkową stylizację. Ostrze satyry — raczej dobroduszej, nie zjadliwej wymierzone jest przeciw korupcji sfer urzędniczych czy uniwersyteckich. W tej właśnie warstwie libretta, oraz dowcipnej charakterystyki muzycznej odnajdujemy dziś niejedną aktualną aluzję.

STRESZCZENIE

Akcja „Ptasznika z Tyrolu” rozgrywa się w Palatynacie Nadreńskim na początku XVIII w. Do swych posiadłości łowieckich ma przybyć panujący książę. Wprowadza to zamieszanie w umysłach zarówno wiernych poddanych, którzy zdołali dokładnie przetrzebić książęcy zwierzyniec, jak i nadzorcy owych terenów, dworskiego urzędnika — Wepsa, który odpowiedzialny jest za udanie się polowania. Na szczęście wiadomo, że książę niedowidzi: zwykła domowa czarna świnia może więc zastąpić dzika, który ma być przedmiotem książęcych łowów. Łatwo udaje się wieśniakom dojść do „porozumienia” z Wepsem. Podstarzały dworak potrzebuje pilnie pieniędzy, na zapłacenie długów swego bratanka — Stanisława, którego jest jedynym opiekunem. Pozostaje jeszcze jeden problem: jak powitać księcia w jego dobrach? Tu udaje się „ubić jeszcze jeden” interes. Do głosu dochodzą bowiem snobizmy wójta i innych urzędników wiejskich. Za prawo zaprezentowania córki — podstarzałej już i szczęśliwie potrójnej wdowy — jako „honorowej dziewicy Tyrolu”, która ma wręczyć księciu symboliczny bukiet czerwonych róż — Sznek który piastuje urząd wójtowski „odpala” ekscelencji Wepsowi dość pokątną kaucję.

Nadchodzą Tyrolscy ptasznicy — wesola, wędrownicza gromadka. I oni uświetnią przybycie księcia koncertem ptaków, oraz tradycyjnym jodłowaniem.

Jednak ku przerażeniu Wepsa nadchodzi wieść, iż książę zrezygnował z planowanego polowania. To poważny kłopot: należałoby zwrócić wyłudzone pieniądze. Dla Wepsa i Stanisława sprawy układają się nieco po-myślniej, gdy okazuje się, iż Krysia — dziewczyna z poczty i narzeczona przywódcy ptaszników — głównej postaci operetki — urodziwego Adama, pragnie koniecznie dostać się na audiencję do księcia, by wyjednać odeń stanowisko dyrektora książęcej menażerii dla ukochanego Adama. Misję tę jednak musi odegrać bardzo dyskretnie, gdyż Tyrolscy ptasznicy są niezmiernie dumni. Ale czego się nie robi dla przyszłej szczęśliwej stabilizacji? Stanisław postanawia wobec naiwnej dziewczyny i zebranych wieśniaków odegrać rolę księcia. W ten sposób pieniądze zostaną w kasie Wepsa. A przy okazji, być może, uda się uzyskać choćby całusa od ładniutkiej Krysi?

Intryga komplikuje się jednak, gdyż księżna Maria, nie wiedząc nic o odwołaniu łowów przybywa w towarzystwie swej damy dworu — mocno podstarzałej pannicy — hrabiny Adelajdy. Obie są w chłopskim przebraniu. Księżna jest bowiem przekonana, że całe polowanie jest zręczną inscenizacją mającą pokryć jakąś nową miłość księcia. Finał I aktu jest już pełnym zawiązaniem intrygi. Krysia nieświadoma mistyfikacji udaje się do pawilonu myśliwskiego, gdzie na jej podanie czeka Stanisław udający Księcia. Nie wiedząca o tym Księżna Maria wpada w szal z zazdrości: oto udało się jej „nakryć” małżonka na flirtach z wieśniaczkami. Równie zazdrosny i wściekły jest Adam, który nie może darować Krysi jej wizyty u „księcia”. Gdy Krysia w pewnym momencie, wobec zbyt intensywnych uśmiechów Stanisława wybiega z myśliwskiego pawilonu — wszyscy zainteresowani wpadają do środka. Jednakże mistyfikacja nie zostaje odkryta, gdyż przeznaczone Stanisławowi uciekł tylnym okienkiem.

JÓZEF SŁOTWIŃSKI

MARIAN LIDA

RAJMUND SOBIESIAK

CARL ZELLER

Ptasznik z Tyrolu

(Der Vogelhändler)

OPERETKA W TRZECH AKTACH

LIBRETTO: H. WEST i L. HELD
wg pomysłu BIELEVILLE'A

Opracowanie i tłumaczenie:
T. JANICKI i J. SŁOTWIŃSKI

OBSADA:

(w porządku alfabetycznym)

Księżna	IWONA BOROWICKA MARIA CHOMA CELINA KARPIŃSKA STEFANIA ZACHARIASZ	Hrabia Stanisław . .	ZBIGNIEW KANIEWSKI
Krysia, listonosz .	ALEKSANDRA DUSZEWSKA ALICJA SŁAWECKA ALICJA ŚWIĄTEK	siostrzeniec Wepsa	
Baronowa Adelajda, dama dworu	MARYLA PĄCZYŃSKA ZOFIA WEISSÓWNA	Profesor Robaczek .	ZBIGNIEW KORZENIOWSKI WŁODZIMIERZ KOTARBA
Nebel, karczmarka .	ELŻBIETA DANKIEWICZ FLORENTYNA KACZOROWSKA	Profesor Pijaczek .	ANDRZEJ PĄGOWSKI IHOR POTIUCH
Joasia, kelnerka .	EWA FUCHSA ALICJA GÓRECKA	Sznęk, sołtys . . .	ROMAN KWIATKOWSKI ZYGMUNT MIŁKOWSKI
Mimi, dama dworu .	HALINA ZMARZLIK EWA STUGLICK	Quendel,	JAN FIREK RYSZARD GONDEK
Emerens, wdowa .	BARBARA ROMANEK	lokaj dworski . . .	STANISŁAW MAKOHON ZBIGNIEW PRZYBYŁO
Adam, Ptasznik . .	EDWARD ADLER JANUSZ ŻEŁOBOWSKI	von Scharnagel, .	
z Tyrolu		ochmistrz dworu	
Baron Weps	ANDRZEJ GALOS KAZIMIERZ ROGOWSKI	Weinleber,	KAZIMIERZ BAJON
łowczy książęcy		radca gminny	
		Keller "	ANTONI WOLAK
		Magerl "	KRZYSZTOF GORAJ
		Zwilling "	JÓZEF PUTER
		2 Tyrolczycy . . .	KRYSTIAN BUSZKIEWICZ BOLESŁAW HAMALUK JÓZEF HEJKIE
		Hajduk dworski . .	STANISŁAW MAKOHON ZBIGNIEW PRZYBYŁO

Czas akcji — początek XVIII wieku w Palatynacie Nadreńskim.

Reżyseria:
JÓZEF SŁOTWIŃSKI

Kierownictwo muzyczne:
MARIAN LIDA

Scenografia:
JAN MARCIN SZANCER

Choreografia:
RAJMUND SOBIESIAK

Dyrygenci:
MARIAN LIDA
ZBIGNIEW TOFFEL

Chórmistrz:
ZBIGNIEW TOFFEL

Asystent reżysera:
ZOFIA WEISSÓWNA

Asystent choreografa d/s
solistów i chóru:
ZOFIA WEISSÓWNA

Asystent choreografa:
JÓZEF PARUŻNIK

Korepetytor:
IRENA ROGOZIŃSKA

Korepetytor baletu:
JÓZEF BOROWICKI

Korepetytor chóru:
EWA KAWA

Inspicjent:
IRENA HEMZACZEK

Sufler:
WANDA SIBIŃSKA

Akt II odbywa się w letniej rezydencji księcia. Do sfer dworskich doszła już wieść, o tym jakoby Księżna Maria zaskoczyła in flagranti swego małżonka na flircie z wiejską dziewczyną. Mówi się nawet o możliwości rozwodu. Ekscelencja Weps w tej mętnej wodzie dworskich intryg stara wyłowić jakąś smaczną rybkę dla siebie, lub dla protegowanego bratanka. Nadarza się świetna okazja: oto baronowa Adelajda, stare, ale pełne miłosnej fantazji babsko, pragnie wyjść za mąż za Stanisława. Dla młodzieńca jest to korzystna transakcja. Baronowa jest bardzo bogata: jej milion może wybawić go z finansowych tarapatów, a także zapewni bezkarność w wypadku gdyby wyszła na jaw mistyfikacja, jakiej dopuścił się udając księcia. W rezydencji zjawia się — zciągnięty tu siłą Adam. Jego postać wzbudziła żywą sympatię księżnej Marii, gdy w przebraniu wiejskiej dziewczyny śledziła swego męża. Teraz — samorzutnie — pragnie uczynić go dyrektorem pałacowej menażerii. Nieświadom identyczności księżnej z napotkaną we wsi dziewczyną, do której bezpretensjonalnie zwracał się po imieniu, Adam nie chce zostać na dworskiej służbie. Propozycję księżnej traktuje jako dowód protekcji księcia, a więc potwierdzenie rzekomej „zdrady” Krysi. Następuje groteskowa scena egzaminu prowadzonego przez dwóch skorpupowanych przedstawicieli uniwersytetu, którzy świadomi protekcji jaka otacza Adama ze strony księżnej, pomimo zupełnie świadomego dawanych fałszywych odpowiedzi, wręczają Adamowi dyplom na dyrektora pałacowej menażerii.

Do pałacyku księżnej przybywa jednak w tym momencie Krysia, która będąc zupełnie niewinną, pragnie wyjaśnić księżnej, że małżonek jej wprawdzie tego pragnął, ale do zdrady, wobec jej oporu, nie doszło. Przy okazji — przy pomocy medalionu — udaje się ustalić, że to w ogóle nie książę był w myśliwskim pawilonie. Następuje scena poszukiwania i rozpoznania winowajcy w czasie wielkiego festiwalu śpiewaczego tyrolskich ptaszników, którzy na zaproszenie księżnej przybyli do jej rezydencji. Ukryta Krysia daje znać dzwoneczkiem, iż osobnik, który właśnie zbliża się do księżnej z toastem jest uzurpatorem, który odgrywał w pawilonie rolę księcia. W ten sposób wpada Stanisław. Księżna woli już takie rozwiązanie, gdyż w ten sposób upewnia się o wierności małżonka. Stanisław unika kary. Jedyne co go czeka to — na rozkaz księżnej Marii — ślub z Krysią. Tak więc jeszcze raz ambitne plany finansowe młodzieńca palą na panewce. Aby ratować wymykającą się fortunę baronowej Adelajdy, sam Weps poprosi ją w III akcie o rękę. Dla Baronowej i to będzie jakimś wyjściem po długich latach przymusowego panieństwa.

Akt III. Krysia jednak nie potrafi przystosować się do nowej dworskiej roli, jaką wypadnie jej teraz odgrywać. Jest prostą, bezpretensjonalną dziewczyną, nie cieszą jej dworskie zaszczyty. Zresztą wcale nie kocha — nawet i przystojnego, eleganckiego — Stanisława. Naprawdę kocha tylko swego Adama, zawziętego w obrażonym rzekomo honorze, Tyrolskiego Ptasznika. Za przyczyną Księżnej Marii i ta sprawa ulega szczęśliwemu rozwiązaniu. Po odegranych — pro forma — scenach wzajemnego boczenia się Krysia i Adam udają się do dworskiej kaplicy, gdzie odbędzie się ceremonia ślubu. Drugą parą w orszaku weselnym stanowią baronowa Adelajda i Weps. Stanisław — za karę — nie otrzyma zezwolenia na ślub przez najbliższe 10 lat. Ale może to tylko książęcy żart, aby uratować go przed małżeństwem z baronową Adelajdą. Są przecież tak nie dobrani wiekiem...

M. W.-W.

Gdy w naszych stronach...

Gdy w naszych stronach róży kwiat
piękna dziewczyna poda ci
uśmiecha się do ciebie świat
boś sercem jej zawładnął ty.
Czy o tym wiesz? Rozumiesz to?
Czy zostać chcesz dziewczyną mą?
Wystarczy tylko słówko rzec...
byś moje serce mogła mieć.
Choć tyle dziewcząt mam
tej chyba serce dam.
Tak. Tak. Tak. Twe róże są
nadzieją całą mą.

Lat dwadzieścia miał mój dziad...

*Lat dwadzieścia miał mój dziad
był on wtedy chłopak chwat,
pobiegł nocą w ciemny las
spotkał Rózię pierwszy raz.
Gdy ją pieścił w cieniu drzew
słowik tęskny nucił śpiew,
odtąd już wśród serca drzeń
śpiewali w noc i w dzień.*

*Jeszcze raz, jeszcze raz, ptaszku mój
zanuć mi tęskny śpiew.
Jeszcze raz, jeszcze raz, ptaszku mój
nuć cudowny miłosny zew.*

*Lecz minęło wiele lat
z chłopca stał się stary dziad
siedząc sobie pośród gór
młodych dziewcząt słyszy chór.
Znaną jest mi piosnka ta
Rózia ją śpiewała ma.
Westchnął, gdy wtem pośród drzew
słowika słyszy śpiew.*

*Jeszcze raz, jeszcze raz, ptaszku mój
zanuć mi tęskny śpiew.
Jeszcze raz, jeszcze raz, jeszcze raz
może mi rozgrzejesz krew.*

BALET OPERETKI

Choreograf i kierownik baletu — Rajmund Sobiesiak
Asystent choreografa — Józef Parużnik

AKT I „Ländner”

Ewa Papée, Janina Gawlik, Krystyna Ungeheuer-Mietelska, Krystyna Truszkowska, Stanisław Dobranowski, Włodzimierz Apostolski, Henryk Piotrowicz
oraz zespół baletowy

AKT II „Tyrolski”

Józef Kieljan, Włodzimierz Apostolski, Stanisław Dobranowski, Witold Major, Henryk Piotrowicz, Lech Michalski
oraz zespół baletowy

AKT III

Lokaj: Jerzy Kozak — Stanisław Dobranowski
Pokojówki: Barbara Kałużna — Ludmiła Rackiewicz
Mirośława Bachorz — Teresa Dzięglówna
Krystyna Ungeheuer-Mietelska — Krystyna Truszkowska
Krystyna Żuczenia — Janina Gawlik

„Walc” — Barbara Kałużna	Józef Parużnik
Ludmiła Rackiewicz	Jacek Heczko
Krystyna Ungeheuer-Mietelska	Witold Major
Krystyna Żuczenia	Józef Kieljan
Mirośława Bachorz	Stanisław Dobranowski
Teresa Dzięglówna	Włodzimierz Apostolski
Krystyna Truszkowska	

ZESPÓŁ BALETU

Mirośława Bachorz	Włodzimierz Apostolski
Teresa Dzięglówna	Stanisław Dobranowski
Janina Gawlik	Jacek Heczko
Maria Gidlewska	Józef Kieljan
Wera Habowska	Jerzy Kozak
Barbara Kałużna	Witold Major
Grażyna Karaś	Lech Michalski
Alicja Niwelt	Józef Parużnik
Ewa Papée	Krzysztof Penczewski
Iwona Przeworska	Henryk Piotrowicz
Izabella Przybyłowska	Jacek Tomaszewski
Ludmiła Rackiewicz	Włodzimierz Waruszyński
Jolanta Sierakowska	
Krystyna Truszkowska	
Krystyna Ungeheuer-Mietelska	
Krystyna Żuczenia	

Inspektor baletu
Ewa Papée

ZESPÓŁ ORKIESTRY OPERETKI

I Skrzypce:

Leszek Skrobacz
Erwin Sitek
Stefan Solarczyk
Jan Wojcieszek
Edward Treściński
Aleksander Opaska
Wiesław Glazer

Klarnety:

Ignacy Wyczyński
Stefan Siwiec
Stanisław Orczyk

II Skrzypce:

Władysław Skocz
Stanisław Piławski
Andrzej Górski
Tadeusz Lipka
Kazimierz Wysocki

Fagoty:

Henryk Thiel
Damian Gryboś

Trąbki:

Tadeusz Jodłowski
Jan Jarosz
Adam Krzywoń

Altówki:

Mieczysław Satora
Lucyna Marzec
Ryszard Czuchraj
Krystyna Myczkowska

Puzony:

Jan Przybylski
Andrzej Bigoś
Włodzimierz Maksymowicz

Wiolonczele:

Stefania Gorecka
Krystyna Guspiel

Waltornie:

Józef Wróbel
Stefan Łabuś
Andrzej Bartnik

Kontrabasy:

Andrzej Dutkiewicz
Stefan Łysak

Perkusja:

Józef Czyż
Andrzej Gliszewski

Flety:

Stanisław Węgrzyn
Danuta Bińczyska

Harfa:

Bogumiła Lutak

Oboje:

Tadeusz Oracz
Wacław Stengl

Fortepian:

Irena Rogozińska

Inspektor orkiestry:

Jan Wojcieszek

ZESPÓŁ CHÓRU OPERETKI

Soprany:

Ewa Fuchsa
Zofia Jaskier
Wilhelmina Galas
Lucyna Masłoń
Barbara Romanek
Stanisława Sowińska
Ewa Stuglick
Halina Zmarzlik

Alty:

Krystyna Dobrzańska
Jadwiga Galant
Alicja Górecka
Krystyna Ryś
Renata Sejdor

Basy:

Tenory:

Krystian Buszkiewicz
Bolesław Hamaluk
Zbigniew Rodko
Christo Saczanow
Józef Wyroba
Adam Załęski

Jan Firek
Mieczysław Gaczoł
Krzysztof Goraj
Stanisław Makohon
Ihor Potiuch
Jan Seyrlhuber
Janusz Wolny
Stanisław Ziółkowski

Inspektor chóru:
Stanisław Makohon

DZIAŁ TECHNICZNY

Kierownik Działu:
Mieczysław Stano

Brygadier sceny

Kierownik prac. kraw. damskiej

Kierownik prac. kraw. męskiej

Kierownik prac. scenotechnicznej

Kierownik pracowni fryzjerskiej

Fryzjerki:

Kostiumy

Fryzury

Nakrycia głów

Dekoracje

Rekwizyty

Światła

— Józef Ballada

— Zofia Borowska

— Tadeusz Drożdza

— Bronisław Pitala

— Edward Korzeniowski

— Aniela Fradyma

— Czesława Gwizdała

— Genowefa Jędrzejczyk

— Halina Sajboth

— Teresa Wyrostkiewicz

— Pracownie M.T.M.

— Zespół fryzjerski M.T.M.

— Halina Pazderska

— Pracownie M.T.M.

— Marian Paślowski

— Kazimierz Ociepiński

SEKCJA ORGANIZACJI WIDOWNI MTM

Kierownik Sekcji: mgr Marian Góralczyk

Z-ca Kierownika: Józef Bryl

Biuro Sekcji Organizacji Widowni czynne jest codziennie z wyjątkiem niedziel i świąt w godz. od 7—15, w soboty od godz. 7—13, przy ul. Senackiej 6. Telefon 575-88

Przedstawienia operetkowe odbywają się w każdą środę, czwartek, piątek i sobotę o godz. 19.15

**Przedsprzedaż biletów w kasie Teatru ul. Lubicz 48
w poniedziałek i wtorek od godz. 9—12 i 17—18
w środę, czwartek i piątek od godz. 9—12 i 17—19.15
w sobotę od godz. 9—10.30 i 18.15—19.15
oraz w „Filmotechnice” ul. Mikołajska 8, tel. 257—13**

W przygotowaniu:

G. KRAMER

Niedziela w Rzymie